

Fefeleaga (Eugaldina Balanuta) în
cîntîrul de familie

Nunta de piatră

Nu pornesc de la premisa că „Nunta de piatră” e o capodoperă. Ceva îi lipsește, fără îndoială, acestui film, de vreme ce a rulat în săli mai mult goale. Nu eroi nici că e una dintre acele orgolioase, aristocratice pelicule, create „în exclusivitate” pentru festivalurile internaționale; de altfel, arăca, mai mult ca sigur, ne părea desuată. Totuși, sînt că filmul acesta e atât de important încît, pentru a aduce în perimetrul preocupărilor noastre de ceva din radiația semnificațiilor lui, merită să încercăm logice neresise ale înguștii noastre specializări.

Important, pentru cine? Mai întîi și în mod esențial, bineînțeles, pentru cinematograful nostru; dar, dacă știm să privim dincolo de imagine, de cadru, de alfabetul prea specific, un omuși pentru ea. Pentru că filmul e important nu în general, în felul în care orice operă izbutită este importantă pentru domeniul artistic respectiv; probabil fără să fi urmărit asta, ei văzîndu-și, dinpotriviță, de treaba lor, în sensul cel mai strict, Mircea Veroin, Dan Pîța, Iosif Demian și ceilalți membri ai echipei au dat un film care reprezintă un act de profundă și încercută de responsabilitate cîntare de sine a filmului românesc cu atare. „Nunta de piatră” e mai mult și altceva decît un film singular în contextul producției studioului „Bucureștii”; calitatea sa apără ne-o decide talentul (și alte filme au fost făcute cu talent), nici profesionalismul (evident, la acest capitol nu începătorii pot deține supremația), ci altceva, mai greu de definit, și care s-ar putea numi *privirea asupra vieții*. Cu un fel de îngemănate parca, dar și cu o nestrămutată hotărîre, foarte tinerii realizatori s-au lăsat să-și potrivească pasul într-alte urme, să se ghideze după un model acreditat, și s-au ocupat de un singur lucru — să-și realizeze filmul în absolută conformitate cu propriul său adevăr lăuntric.

Îspita de a descrie îndelung diferite cadre, de a traduce în cuvînt senzația spațiului, și lumii, sentimentul care plancează în aer și coboară în poste lurruri, lipinduse de ele,

întrînd în porți perfectilor, e foarte puternică; dar e mai bine să enumerăm, metodice și rece, câteva trăsături ale acestui film.

1. Neobișnuita densitate dramatică — în contrast cu numărul mic de întâmplări, peripecii, acțiuni. Amîndouă poveștile sînt simple, parca liniare, în cursul lor înplacabilă spre deznodămînt. Nu există meandre, arborescențe, filoaie secundare, digresiuni, totul e brațat pe o singură pistă; nu e nevoie de suspense, pentru că destinația personajelor e guvernată de o necesitate mai alincea, și fiecare pas le apropie de împlinirea lui. E încercat de dramatism gestul banal al mîinii care dăce lingurița cu doctorie în gura feței bolnave; sau copilăreșca poftă de jocă a soldatului dezertor, care, întrînd cu atîta spontaneitate în orice situație nouă, va fi victima ideii a războiului.

2. Concizia; realizatorii au apăsare de insistență, de supraexplicații, de pleonasm. Știm că febra a murit, după acruul dintr-odată izolat și pus în al casei; e destul să zărim, turlure, prin fereaștră, umbra Fefeleagăi să-și piad în mîncîl cîntîr de familie, ca să ne închipuim înmormîntarea singurată; crîncena acedere a toboșarului e rapidă, ascușă în învălmășeală, aproape subînțeleasă. Doar seceveța finală se abate convia de la riguros acestu principiu, de dragul de a-și filma prelung, ca într-un zbor, pe cei doi fugari tineri, frumoși, liberi.

3. Reevaluarea relației imagine-cuvînt. Imaginea lui Iosif Demian sparge parca limitele tradiționale ale cunoșterii prin privire; nu numai că *arată* o casă albă și severă, un munte bătrîn și scorbîlit, o curte pietrească, povărață, lăchisă din toate părțile, un cal orb, slab, fără puteri, ci dezvăluie viața din ele și de dincolo de ele, comunică în-stanțane simțurile de sens; e *imaginescuență*. Colaborînd cu o asemenea imagine, cuvîntului nu-i mai revine misiunea să repovețtenseă, dezbată în replică, fapt pe care eroii le știu prea bine, și nici să zămisăie comentarii pentru uzul eventualilor spectatori nelămurii; el își re-labîndește valoarea și dem-

nitatea reală, oamenii trecându-și unul altuia cu un fel de zgârcenie, numai atunci când nu se pot lipsi de ajutorul lui — într-o întrebare plină de neliniște, într-o chemare, într-o rugă.

4. Autenticitatea: a omuncilor, a ambianței, a locurilor, a celor mai mărunte obiecte. Totul pare de-acela, din Țara de piatră — asprimea chipurilor, albul de var, roca sfărâcioasă, zecile de fețe de masă cu margini miștile dantelate, fiecare în felul ei, împrumutate de pe la vecini pentru praznicul de nuntă. Uimitoare e aici maturitatea cu care creatorii au știut, căutând autenticul și simplitatea, să evite inexpressivul, prezența neutru. Fiecare cadru e compus ca o pictură, cu o grijă minuțioasă pentru puterea de sugestie a detaliului.

5. Actorii. Nu există o problemă a „lucrului cu actorii”; contribuția lor ascultă de aceeași lege lăuntrică — capacitatea de a exprima un adevăr aamine. De aceea e de neînlocuibil Leopoldina Bălănuță, cu privirea ei arsă, chipul imobil, gura pecetluită de conștiința zădărnicii oricărui cuvânt, personificând mișcarea mecanică a unui mobil circulând între cîteva puncte fixe — casa, cu ultimul copil muribund, cariera de piatră, cu amara ei plîne zilnică, viclul, popas din urmă al familiei. Ori Petrică Gheorghiu, bonom, aferat, purtînd măscă „șefului de clan” pentru a o lepăda apoi, și a învălui într-o ultimă privire, înțeleaptă, oboșită și resemnată, locul pustiu al petrecerii încheiate în catastrofă. E o necesitate secretă pînă și în atracția magnetică dintre frumusețea placidă, de apă moartă, a Ursulei Nussbächer, și aceea tulburătoare, vie, a lui Radu Boruzescu. Și întreaga galerie a nuntașilor, portrete de păsări de pradă, de răpitoare la pîndă...

Cineștii știu mai bine decît oricine ce înseamnă aceste calități pentru filmul românesc; firește că ele n-au fost inventate acum, „Nunta de piatră” nu descoperă nici o Americă — dar această concentrare și această

claritate sînt cu desăvîrșire altele; tocmai de aceea, ar putea determina un soi de reacție chimică de purificare și de imobilizare.

E oare nevoie s-o mai spun? Ar fi o veritabilă nenorocire dacă alți creatori, mai mult sau mai puțin tineri, văzînd în elogiile aduse „Nunții de piatră” promisiunea unui succes asemănător, ar lua filmul drept model și s-ar apuca să producă în serie pelicule austere, lente, de o căutată perfecțiune grafică; ceea ce fusese un ferment fertilizator s-ar putea ușor degrada într-o manieră soabă și sterilă de a face filme pentru esteți.

Dar teatrul? Ce poate cîștiga teatrul românesc, privind atent „Nunta de piatră”?

Foarte mult — și sînt convinsă că nu exagerez. Dacă n-ar fi decît curajul de a întreprinde o severă dezintoxicare de vorbe inutile, de falsele poetizări, de jocul iad și prețios al dialogurilor livrești, care ocolește înfruntarea situației dramatice; dacă n-ar fi decît redescoperirea tragicului dinlintrul evenimentelor simple ale vieții; ori dacă n-ar fi decît plăcerea construcției concise și limpezi; ori știința de a alego și a lumina semnificativul... etc. etc. Dar nu e vorba ca cineva să lovețe de la altcineva, ci pur și simplu ca fiecare din cei chemați să privească și să mediteze.

I. P.

